

'Voorkom dat arme ouderen tasjes moeten inpakken bij de supermarkt'

FD - Martine Wolzak 8 juni 17:00

Een groep deskundigen pleit voor een volgende stap na het pensioenakkoord: een minimumpensioen voor alle werkenden.

'Als we niets doen, krijgen we ook in een van de rijkste landen ter wereld werkende arme ouderen', waarschuwt arbeidsmarktdeskundige Ton Wilthagen. Foto: Peter Hilz/ANP

De volgende stap na het pensioenakkoord is een verplicht minimaal pensioen, boven op de AOW, voor alle werkenden. Dat schrijft een groep experts uit de wetenschap, polder en pensioenwereld. Want ook na de hervorming van het pensioenstelsel dreigen volgens hen grote groepen Nederlanders geen of te weinig pensioen op te bouwen.

'Als we niets doen, krijgen we ook in een van de rijkste landen ter wereld werkende arme ouderen', waarschuwt arbeidsmarktdeskundige Ton Wilthagen, een van de experts. 'Dan moeten mensen op hun oude dag tasjes inpakken bij de Albert Heijn of zo, om uit de kosten te komen. Zoals in de Verenigde Staten, of Engeland.'

Ouderwets denken

Een verplicht minimumpensioen voor iedere werkende Nederlander ligt echter politiek gevoelig. Tijdens de onderhandelingen over het in 2019 gesloten pensioenakkoord lukte het niet om daar afspraken over te maken. Met name werkgevers, D66 en VVD zagen er weinig in om bijvoorbeeld zzp'ers te verplichten te sparen voor pensioen. PvdA en GroenLinks, de gedoogpartners voor het

pensioenakkoord, pleitten in hun verkiezingsprogramma's juist wel voor een verplicht pensioen. Nu zijn alleen werkgevers en werknemers die onder een cao vallen, verplicht om pensioen op te bouwen.

'De vraag is of we straks nog weten wie de werkgever is', zegt Wilthagen. 'Dat is ouderwets denken. Als daardoor een hele groep buiten beeld raakt, ben je als samenleving te exclusief, te selectief, bezig. We willen toch over die hele breedte van de arbeidsmarkt wat te bieden hebben? Nu al is 40% van onze werkende mensen zzp'er of flex. Vier op de tien! Dan kun je niet zeggen: voor zes van die tien weten we hoe we het beter moeten maken, maar voor die vier weten we het nog even niet.'

Maatschappelijk aanvaardbaar

De auteurs van rapport Toekomst arbeidsmarkt en pensioen lanceren daarom dinsdag het 'Maatschappelijk Aanvaardbaar Minimale Aanvullende Pensioen' (MAP). Een minimum pensioenopbouw voor alle werkenden, inclusief zzp'ers, flexwerkers en alle werknemers die nog niet voldoende pensioen opbouwen. Aan het stuk schreven — op persoonlijke titel — onder anderen vakbondsmensen, hoogleraren, pensioendeskundigen en medewerkers van Centraal Planbureau en toezichthouder DNB mee, bijeengebracht door pensioendenktank Netspar.

'Het pensioenstelsel richt zich nog steeds op de grootste gemene deler, de werknemer in loondienst, en houdt te weinig rekening met andere groepen', zegt medeauteur en hoogleraar economie Casper van Ewijk. 'Het idee is dat je voor alle werkenden een norm krijgt, voor wat een fatsoenlijke oude dag is. Want mensen zelf zien dat onvoldoende.'

Het minimumpensioen komt boven op de AOW-uitkering. Over de hoogte doet het rapport geen uitspraak, maar samen met de AOW zal het lager zijn dan de 70% middelloon die werknemers in loondienst nu doorgaans opbouwen.

Robotisering

'Wij hebben de vrijheid genomen iets verder te kijken naar de toekomst en de ontwikkelingen die er nog op ons afkomen', zegt Van Ewijk. De arbeidsmarkt zal de komende jaren verder veranderen, door bijvoorbeeld de opkomst van platformbedrijven en verdergaande digitalisering en robotisering, verwachten de experts. Tegelijkertijd moeten mensen doordat we steeds ouder worden, langer werken tot aan hun pensioen. Een carrière van een halve eeuw of meer, wordt normaal. Van Ewijk: 'Ik denk dat we dat toch nog te weinig doordacht hebben, ook in het pensioenakkoord.'

Maar de uitvoering van het pensioenakkoord, al weer twee jaar oud, is net met een jaar uitgesteld. Pensioenfondsen waarschuwen dat er niet veel nieuws bij moet komen, omdat hun agenda dat niet aankan. Is dit dan het moment voor weer een nieuwe discussie? 'Het pensioenakkoord moeten we zeker doen; maar we moeten ook verder naar de toekomst kijken', zegt Van Ewijk. Hij wil snel starten met het debat over hoogte en vorm voor een minimaal pensioen. Wilthagen is nog iets stilliger: 'Je moet tegelijkertijd ook echt aan de slag. Want de toekomst is al lang begonnen, zeker in Nederland.'

Met name lager opgeleiden in de flexibele schil lopen het gevaar te weinig pensioen op te bouwen, denken de experts. Maar ook vrouwen die niet of parttime werken, omdat zij voor hun kinderen zorgen. Mensen met een migratieachtergrond, en mensen met zware beroepen of routinematig werk. Het werk van die laatste groep zal de komende jaren verdwijnen verwachten de experts, door de oprukkende technologie. En wie niet werkt, bouwt ook geen pensioen op.

Simpelweg de AOW verhogen is geen oplossing voor deze problemen, zeggen Van Ewijk en Wilthagen. Zij zien pensioen in de toekomst niet alleen als oudedagsvoorziening, maar ook als middel om inkomen beter over een leven te verdelen. Bijvoorbeeld om een tijdje voor kinderen of zieke ouders te kunnen zorgen, of voor omscholing zodat mensen de vaardigheden houden om een halve eeuw aan het werk te blijven.

Armoede onder ouderen?

Bijna nergens ter wereld leven zo weinig ouderen in armoede als in Nederland. Slechts 3% van de 65-plussers heeft een laag inkomen, tegen 8% van de gehele bevolking. Dat is de danken aan de AOW en aan de verplichte aanvullende pensioenen die de meeste Nederlandse werknemers opbouwen. Als ouderen arm zijn, is dat meestal omdat ze nog net te jong zijn om AOW (vanaf 66 jaar en 4 maanden) te ontvangen én geen werk hebben. Ook onder de aller oudsten, 90-plus, komt armoede vaker voor. In deze groep zijn vrouwen zonder, of met een karig pensioen, oververtegenwoordigd. Dit beeld kan door trends op de arbeidsmarkt veranderen. Nederland telt steeds meer mensen die niet in loondienst zijn, of werken voor een bedrijf zonder pensioenregeling. Zij moeten zelf pensioen opbouwen, boven op hun AOW. Een flink deel doet dat ook, spaart, belegt, of lost af op het eigen huis. De zorg gaat naar de groep die dit niet kan of er te lang mee wacht. De norm in de pensioensector is nu dat een werknemer na pensionering circa 70% van zijn bruto-inkomen overhoudt. Van de zzp-huishoudens bouwt volgens onderzoekers 43% minder dan 70% van het bruto-inkomen op. Voor werknemers is dat 31%.

'Het bindende element tussen pensioen en arbeidsmarkt is de toenemende flexibilisering en mobiliteit', zegt van Ewijk. 'Niet iedereen kan pensioen nog via zijn of haar werkgever regelen. Hetzelfde speelt op de arbeidsmarkt bij menselijk kapitaal. Als werknemers heel mobiel zijn, hebben werkgevers geen prikkel om in hun scholing of duurzame inzetbaarheid te investeren. Je mag er niet meer van uitgaan dat werkgevers dat allemaal regelen. Daar zit daar een marktfaal waar we over na moeten denken.'

Maar is het advies niet achterhaald door het sociaal akkoord dat de polder vorige week sloot? Dat wil een einde maken aan de oprukkende flexibilisering. 'Vergeet het maar', zegt Wilthagen. 'In het conceptakkoord staat dat er drie "rijstroken" komen: vast contract, de echte zzp'er een uitzendwerk voor "piek en ziek". De dynamiek van de arbeidsmarkt laat zich niet zo makkelijk ordenen. De opkomst van de platformwereld, de jongens en meisjes die bezorgen op hun fietsen, houd je niet tegen. Dat hebben we in het verleden ook gezien. Als je uitzenden aan banden legt, verzint iemand payroll. En dat als niet mag, dan krijg je contracting.'

Lees het volledige artikel: <https://fd.nl/economie-politiek/1386327/voorkom-dat-arme-ouderen-tasjes-moeten-inpakken-bij-de-supermarkt>